

Tulge ooperisse!

Planeeritud esietendus RAT «Estonias» — 18. detsembril 1975. a.

Lavastajad — **Georg Ots** ja Arne Mikk, dirigent — Neeme Järvi (perspektiivis ka Peeter Lilje, kes praegu Leningradis end täiendamas), kunstnik — Eldor Renter.

Osades: Don Giovanni — Voldegar Kuslap, Teo Maiste või Illart Orav; Komtuur — Mati Palm, Ervin Kärvet või Ahti Männik; Donna Anna — Mare Jõgeva või Haili Sammelselg; Don Ottavio — Rostislav Gurjev; Donna Elvira — Maarja Haamer, Tiina Jaaksoo, Kaie Konrad (külalisena) või Solveig Raja; Leporello — Teo Maiste, Mati Palm või Uno Kreen; Masetto — Ervin Kärvet või Ahti Männik; Zerlina — Anu Kaal, Helgi Sallo või Jelena Solovjova.

Ooperi «Don Giovanni» kirjutas Mozart Praha Rahvusteatri jaoks, kus suure menuga mängiti tema eelmist ooperit «Figaro pulm». «Don Giovanni» esietendust 29. oktoobril 1787. a. juhatas Mozart ise. «Don Juaniks» muutus «Don Giovanni» pärast Praha esietendust, kui da Ponte itaaliakeelne libreto tõlgiti saksa keelde. Tänapäeval on esialgne pealkiri jälle kasutusel peaaegu

kõigis maades, vaatamata keelele, milles lauldakse.

W. A. Mozart (kirjast Praha dirigendile J. B. Kucharzile, 1787): «Ma pole säästnud tööd ega väeva, et luua Praha jaoks midagi esmajärgulist. Üleüldse eksitakse arvates, et minu kunst on tulnud kergelt. Kinnitan Teile, armas sõber, et keegi pole kulutanud kompositsioonistupidumile nii palju jõudu kui mina. Väevalt võib leida mõnd kuulsat muusikameistrit, keda ma poleks hoolikalt uurinud, saagi mitmeid kordi.»

J. W. Goethe (1831): «Kuidas võib öelda, et Mozart on oma «Don Juani» komponeerinud! Kompositsioon (kokkuseade) — nagu oleks see kook või biskviit, mis segatakse kokku muna-dest, jahust ja suhkrust! Vaimne looming on see: üksikosad ja tervik ühtseina valatud, läbi im-
bunud ühtse elu vaimust ja hingusest, kusjuures looja pole käinud katsetuste, omavolilise tükeldamise ja kokkuseadmise teed, vaid olnud oma geenuse demonliku vaimu võimuses ning pidanud täitma kõik, mis see talle ette kirjutas.»

B. Shaw (1893): «Kirgede sfäär, kus kõik erituvad ja raevutsevad, ei kaota enesevalitsust

vaid Mozart... |——| Titaani-
dele mõjub Parnassi puhas õhk nagu hapnik hiirtele: algul erutab, pärast aga surmab. Õige kunstnik hingab seda õhku Parnassi põllisasukana ja loob samasuguse rahuga, nagu tavaline inimene teeb oma igapäevast tööd. Just nii lõi Mozart, sellepärast ma teda armastangi. Aga kui ta ka mulle ei meeldiks, teeskleksin ikkagi tema austajat, sest armastus tema loomingu

«Don

vastu on omane valituile ja seda peavad avalikult kuulutama — nii öelda «kandma nagu silindrit» — kõik need, kes tahavad saada kuulsaks kui tõelised asjatundjad muusikas.»

A. Mikk (detsembris 1975): «Kolmekümne ühe aastaselt kirjutas Wolfgang Amadeus Mozart ooperi «Don Giovanni» — maise elurõõmu ning kosmilise traagika geniaalse sulami.

Kolmekümne kahe aastaselt laulis Georg Ots selles ooperis nimiosa — meie teatrijaloo jaoks legendaarse täiuslikkusega. Tulid uued ja teistlaadi osad, kuid don Giovanni oreool jäi. Kõrpe meistrina pöördus Georg Ots tema juurde tagasi, et teoks teha oma esimene ooperilavastus. Uus eestikeelne tekst, koos Eldor Renteriga kavandatud uus vi-

● Zerlina — Helgi Sallo, Don Giovanni — Illart Orav.

14. detsember 1975

suuline vorm — kõik selleks, et paremini edasi anda Mozarti muusika sisemist liikuvust ja kontrastiderikkust. Ots uuris mitmesuguseid allikmaterjale, tundis suurt rõõmu leitud fakti üle, et kümme aastat pärast esietendust Prahas kanti «Don Giovanni» juba ette Tallinnas — varem paljudest Euroopa suurlinnadest! Niiviisi sai «Don Giovanni» tema pikkade haiguspäevade truu kaaslane. Kõigi hädade kiuste

alustas ta käesoleva aasia märtsi lõpul juba seadeproovidega, kuid jällegi astus haigus vahele. Veel nädal aega enne saatustliku lõppakordi oli meie kohtumisel haiglas üks temapoolseid esimesi küsimusi: «Kas «Don Giovanni» diapositiivid on juba valmis?»

Diapositiivid on küll valmis, aga KIVIST KULALINE tuli liiga vara...

Tema töö lõpuleviijad on sa-

masuguse probleemi ees kui näiteks maalikunstnik, kes peab lahkunud sõbra visanditest ja märkmeist kokku maailma teraviliku pildi, sest kahjuks jõudis Meister oma režiikavatsusi praktiliselt teostada ainult 10 proovi jooksul. Lisaks sellele ei olnud minul isiklikult võimalik viibida ühelgi tema proovil. Aga missuguse vormi oleks see etendus võtnud pärast proove lavatingimustes, kuidas oleksid tei-

netelusega hakanud haakuma omaette huvitavalt mõeldud detailid? Jne., jne. Küsimusi on palju ja ainus, kust võib saada veel vastusi, on Mozarti muusika... Me oleme selle lavastuse lõpule viinud ühiselt, teades paratamatult, et ta ei ole kõiges Georg Oisa lavastus, kuid tahaksime väga, et ta oleks oma põhi-olemuses georgotsalik, mis on adekvaatne mõistega mozartlik.»

Peaproovid on seljataga, esietendus ukse ees. Osooni on tunda nii teatrimaja sees kui väljas. Sest Mozart ja lavainimesed ise seavad viimaste ette väga raskeid ülesanded: lahendamist vajavad nii keerukas-peedad aadlikud kui rustikaalsed, mahlakas-lopsakad lihtrahvatüübid (mida uues tõlkes peensusteni järgitud), suured filosoofilised probleemid, dünaamika, tempod, kontrastid ja veel tuhat asja, mille lõppu selles ooperis ärgas inimene ei oskagi ära arvata. Muusikast üldiselt — ühest küljest vajab see väga suurt täpsust (lähipaistev muusika), teisest küljest aga elulisust, sundimatut laivalist vabadust, elurõõmu. Etenduse toon on tinglik, rõhud asetsevad stseenide sisulisel olemusel, nende karakteriseerimisel. Olustikust on loobutud. Don Giovanni pole märklauaks mitte niivõrd meie halvaksapanule, kui võrd seesmiselt lõhestunud inimesena mõistmist vajav oma traagilisuses; ta on küll väpustavalt viitaalne ja julge, kuid tema elu eesmärgid ja vahendiviisid viivad vastu paratamatule hukle. Ooper esitatakse originaalikoosel kaanest kaaneni

(1952. a. lavastuses puudusid näiteks kõigi kolme daami aariad II vaatuses, samuti lõpuansambel). Muide — lõpust. Pärast seda, kui põrguvänd on Don Giovanni oma võimuses võtnud, haihtub salapära ja õuduse atmosfäär. Kurjategija on saanud karistuse, teistel pole pikka mõtlemist, mis edasi saab. Donna Anna lubab abielluda Ottavioga, ehkki mitte enne, kui mõõdub leina-aasta, Donna Elvira oisustab oma päevad lõpetada kloostriks, Leporello — uue härra otsida. Zerlina ja Masetto soov on vaid enne koitu koju jõuda. Just sellises finaalis näeb G. Tšitšerin ooperi mõistmisele võit, ta kirjutab (1930): ««Don Juani» lõpp on nii vajalik sellepärast, et tema lõppjärelduseks on maailmahinge ironia, mis naerab nii karistatavat kui karistajat. See on Mozarti sügavamaid eriomadusi, üks tema probleemistiku kõige tähtsamaid aspekte.»

Nimirooll on kõigile osatähtjatele muidugi äärmiselt võimalusterohke, kuid eriti eelmise lavastuse vaigusel — laulis-mängis ja Georg Ots — samas ka koleitu vastutusrikas. Esimest korda teeb ooperis kaasa Helgi Sallo. Praegu on enam-vähem «valmis» kaks koosseisu (ei tule veel välja Teo Maiste nimiroolis, Mati Pal'n, kes Itaalias jt.). Uui ja põnevat toob lavastus teatriellu kaasa kahtlemata kuhjaga, ja kui ka mitte kõike korraga, seda kauemaks peaks head huvipinest jätkuma.

IVALO RANDALU

«Don Giovanni» — mosaiik

